

NADA PREMERL, MUZEJSKA SAVJETNICA U MUZEJU GRADA ZAGREBA

Dame sa Zagrebom u srcu

U počast jednoj od najvećih opernih umjetnica svijeta MGZ priprema izložbu *Milka Trnina i London* u Royal Opera House u Covent Gardenu u Londonu. Izložba će biti postavljena u čast stote obljetnice posljednjega nastupa Milke Trnine u kući u kojoj je nastupala u razdoblju od 1898. do 1906. čak pedeset i šest puta

Prošle ste godine dobili dva velika i zaslužena priznanja za stručni rad: Nagradu grada Zagreba i Nagradu Hrvatskog muzejskog društva za životno djelo Pavao Ritter Vitezović. Početkom devedesetih godina izradili ste program obnove zgrade Muzeja grada Zagreba, nekadašnjega samostana klarisa, u kojem se Muzej nalazi od 1947, a vaša muzeološka koncepcija i scenarij stalnoga postava, realizirani 1997/98, dobili su hrvatska i međunarodna priznanja. Iza sebe imate dug popis autorskih izložbi koje su temeljene na istraživanjima kulturno-povijesnoga života grada Zagreba, njegove urbanističke i graditeljske povijesti. Je li zaljubljenost u Zagreb kumovala vašem predanom i plodnom stručnom radu?

— Zagreb je grad moga djetinjstva, za mene oduvijek najdraži i najljepši, moj grad. S putovanja sam se uvijek rado u njega vraćala. Napustila sam ga u kontinuitetu najdulje na četiri mjeseca, kada sam kao mlada studentica u Münchenu učila njemački, obilazila pinakoteke i *plave jahače*. Bila sam sretna kada je jednoga dana došao profesor Gamulin sa studentima povijesti umjetnosti na ekskurziju, sastali smo se u Staroj pinakoteci, konačno sam nakon dugo vremena mogla razgovarati na materinskom jeziku, pozorno sam slušala novosti iz Zagreba. A moj me profesor tom prigodom zapitao: Kako možeš živjeti u tako ružnu gradu? Odgovorila sam da je grad zanimljiv i da uživam u njegovim bogatim pinakotekama. Izravni kontakt s djelima svjetskih slikara, koje sam do tada poznavala samo iz reprodukcija, liječio je moju nostalgiju za Zagrebom.

Zagreb sam poznavala, romantično ga voljela, ali zapravo sam se zaljubila u grad tek nakon što sam u Muzeju grada Zagreba otpočela istraživati njegovu bogatu kulturnu prošlost. Proučavala sam literaturu o Zagrebu, čitala stare zapisnike gradskih skupština, sustavno obilazila i obrađivala kuće starih urbanih cjelina Gornjega grada i Kaptola. Za potrebe Zavoda za zaštitu spomenika kulture radila sam zajedno s ekipom stručnjaka na inventarizaciji tih cjelina. Taj sam posao prethodno svladala još na fakultetu, zahvaljujući ljetnom terenskom radu s profesorima Milanom Prelogom, Radovanom Ivančevićem i Marijom Planić-Lončarić. Bila je to odlična škola za moj budući posao u muzeju. Prvih godina u MGZ-u radila sam samo na obradi građe,

inventarizirala sam i učila. Upoznala sam dobro muzejski fondus i godinama razmišljala o proširenju muzeja, o iseljenju stanara i arhiva kako bi se u čitavome objektu mogla dostojno prezentirati zanimljiva i bogata kulturno-povijesna baština, ali i sadašnjost Zagreba.

MGZ je u pravom smislu riječi muzej koji se identificira sa Zagrebom. To poslanje našega muzeja shvatilo je i novo Gradsko poglavarstvo, koje je svesrdno potpomoglo veliki projekt obnove zgrade muzeja, odnosno čitavog arhitektonskog sklopa na sjeveroistočnom vrhu zagrebačkog Gradeca. Početkom devedesetih Muzej grada Zagreba uspio se nametnuti kao jedan od najvažnijih čimbenika u kulturnoj ponudi grada Zagreba, pa su tada stvoreni i uvjeti za njegovu cjelovitu obnovu. Reprezentativan muzej koji smo priželjkivali u novostvorenoj situaciji početkom devedesetih nismo mogli ostvariti u relativno malom prostoru kojim smo se do tada koristili. Naša je želja bila predstaviti Zagreb s različitim aspektima, od političkoga, crkveno-povijesnoga, gospodarskoga, urbanističkoga do umjetničkoga i zabavnoga.

Raznovrsnost tema i predmeta, od rijetkih do svakodnevnih uporabnih, od umjetničkih do popularnih, daje posebnu draž Muzeju, koji određenim tematskim slijedom uvodi posjetitelja u zanimljivosti iz bogata života grada i njegova promjenjiva urbanog krajolika. Znali smo da postav MGZ-a treba biti odraz razvoja svih oblika života u gradu. Trebalo je samo pronaći karakteristične teme kojima ćemo to pokazati. Za tu pretpostavku bilo je potrebno dobro poznavanje fundusa. Povijest grada Zagreba stavljena je, gdje god je to bilo moguće, u europski kontekst. Izložbe gradskoga muzeja moraju biti tako koncipirane da s jedne strane probude znatiželju i interes za povijest, a s druge strane trebaju ponuditi što više informacija za razumijevanje nastanka (rasta) grada — naći ravnotežu između tih dvaju pretpostavki jedna je od najtežih zadaća pri stvaranju postava gradskoga muzeja. Važnu ulogu pri postavu Muzeja imao je dizajner postava Željko Kovačić, koji je često duhovitim dosjetkama osvežilo naša htijenja uspostavljajući sve bolji kontakt s publikom. Kako je uprizorenje stalnoga postava interdisciplinarni posao u kojem su uz kustose

našega muzeja i dizajnera sudjelovali brojni restauratori i konzervatori, inženjeri i obrtnici — više od stotinu vanjskih suradnika — važnu ulogu tu je odigrao ravnatelj muzeja Vinko Ivić, koji je vodio projekt i koordinirao sve specijalističke poslove. Jasno da sam ponosna što sam dobila nagradu grada kojemu sam posvetila čitav svoj rad. No, jednako tako raduje me strukovno priznanje za moj muzeološki rad, koje mi je dodijelilo Hrvatsko muzejsko društvo.

Muzej grada Zagreba, koji uskoro slavi stotu obljetnicu postojanja, ima status najboljega kulturno-povijesnoga muzeja u Hrvatskoj. Kakav je odnos hrvatskih državnih i lokalnih vlasti prema muzejskim institucijama i je li grad Zagreb dobar skrbnik svome muzeju?

— Grad Zagreb je, kao što sam već spomenula, prepoznao vrijednosti Muzeja i svesrdno skrbi o njemu. Posebice Gradski ured za obrazovanje i kulturu potpomaže naše dobro obrazložene programe, koji se uvijek uklapaju u osnovno

poslanje Muzeja da bude promotor Zagreba, njegove prošlosti, ali i sadašnjosti. U projektima koji imaju republičko ili svjetsko značenje sudjeluje dakako i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. No uza sve to naša se marketinška služba (voditeljica Đurđa Sorić) uporno brine i traži sponzore bez kojih ne bismo mogli kvalitetno realizirati projekte. Spomenula bih posljednji projekt MGZ-a *Vodič za slijepe i slabovidne osobe*, autorice muzejske pedagoginje Vesne Leiner, koji je tiskan zahvaljujući našem sponzoru Zagrebačkoj banci.

Muzej je o devedesetoj obljetnici postojanja otvorio tek šesti stalni postav, prvi put u obnovljenu i primjerenu prostoru sa svim dostignućima suvremene muzeološke tehnologije. Pokazuje cijelu prošlost grada Zagreba od prapovijesti, koja je pri obnovi zgrade izniknula podno zdanja Muzeja, do naših dana. MGZ se već uvelike priprema za dostojnu proslavu stote obljetnice postojanja 2007. Sve izložbe koje će se postaviti bit će u ozračju velikoga jubileja. U drugoj polovici godine postaviti će se i izložba na kojoj će se u kontekstualiziranoj priči objasniti kronološkim slijedom što znači stotinu godina postojanja Muzeja u sto godina života u gradu Zagrebu.

Zbog zanimljivosti fundusa i iznimno atraktivne prezentacije građe MGZ je dobro poznat i izvan granica naše zemlje, a sudjelovali ste i u međunarodnim projektima. Kakvi su vaši kontakti s inozemnim institucijama?

— Svakako da je nominacija za nagradu *Europski muzej godine* za 2000. potaknula interes za Muzej u svijetu, iako smo već i prije sudjelovali u raznim projektima u europskim kulturnim središtima. Izložba *Zagrebački Grič, još jedna žrtva bezumnog rata* prema mojoj koncepciji prikazana je u Zagrebu i Beču 1991, tjedan nakon raketiranja Zagreba. Izložba je tijekom 1991. i 1992. prikazana na trideset mjesta u Europi i Americi.

Možda je najzanimljivija bila naša suradnja s Gradskim muzejom u Grazu za veliku izložbu *Trans lokal — 1848 — 1916*, na kojoj su 1996. usporedno bile prezentirane sličnosti i razlike u povijesti devet srednjoeuropskih gradova. MGZ se tada možda najozbiljnije od svih uključio u

taj projekt, koji je rezultirao i velikim monografskim katalogom.

Nedavno je Muzej uspješno postavio izložbu autorice Željke Kolveshi *Zvonimir Faist. Diktati vremena* u Muzeju grada Moskve. Potkraj ovoga mjeseca otvorit će se u zavičajnom muzeju Charlottenburg u Berlinu izložba *Tilla Durieux i Zagreb* autora Slavka Šterka. Osim toga MGZ i arheolog Želimir Škoberne već godinama surađuju s Römisch-Zentralmuseumom u Mainz-u...

U tijeku je još jedna vaša uspješna izložba, *Potok u srcu Zagreba*, o povijesnom, urbanističkom i kulturološkom fenomenu zagrebačkoga potoka Medveščak, koji je stoljećima tekao središtem grada. Mnogi Zagrepčani ne znaju gotovo ništa o stubama, perivojima, mlinovima, kupalištima, manufakturama i tvornicama nastalima zahvaljujući potoku koji još teče ispod nas. Zašto ste izabrali tu temu i koliko ste dugo pripremali izložbu?

— Nadam se da ste se na izložbi upoznali s potokom Medveščakom i uvjereni se pri razgledanju izložbe da je taj mali potok bio doista velik po važnosti njegova sudjelovanja u životu Zagreba. O toj sam temi godinama razmišljala. Kako je relativno malo o njemu pisano, prihvatila sam se istraživačkoga posla. Željela sam da potok Medveščak, koji je stoljećima tekao središtem grada, ponovno zaživi i ostane u sjećanju Zagrepčana. Pripremni radovi i istraživanja za izložbu trajali su tri godine, jasno uz sve moje druge obveze u Muzeju. Ova interdisciplinarna izložba prikazuje život i urbani razvoj uz potok Medveščak u golemu rasponu od prapovijesti do danas — od njegova izvora povrh Kraljičina zdenca do utoka u Savu na Žitnjaku. Pokušali smo pokazati nekadašnju njegovu pogonsku i gospodarsku snagu, koja je bitno utjecala na način života u gradu. Isprepletanje različitih sadržaja tijekom prošlosti dolinu potoka čini posebnom. Njezini sadržaji — različiti oblici proizvodnje te kultura života i stanovanja različitih slojeva društva učinili su to gradsko područje specifičnim.

Prvo i osnovno pitanje koncepcije izložbe bilo je kako prikazati potok koji danas većim dijelom nije vidljiv, jer je premješten i ponire u sustav gradske odvodnje. Druga je namjera bila prikazati život na potoku, urbani razvoj, malogradske arhitekture, slikovitost gradskoga krajolika. Veoma važnu ulogu u prezentaciji zahtjevne izložbe odradio je Željko Kovačić, smatram da je to jedan od njegovih najboljih postava. Upravo on je izložbu učinio zanimljivom i zabavnom instalirajući nekoliko duhovitih dosjetki. Primjerice, postavio je mobilne oznake — male makete objekata — da viseći s krovišta označuju pojedine lokacije na projekciji potoka. Djeca se njima igraju, šaljuju se iza njih i pomiču ih, shvaćajući bolje nego odrasli duhovitu poruku dizajnera.

Uspjeli smo na izložbi prikazati i *vodu kao izvor života* u doslovnom smislu te riječi i to baš u međunarodnoj godini vode. Na ulazu u izložbu sliku slapova s potoka Medveščaka na Medvednici projiciranu na podu prati žubor vode; slijedi rekonstrukcija kupališta Mrzlice s protočnim bazenom, zatim fotografije Gorana Vranića, koji je za nas snimio potok od izvora do poniranja u gradsku kanalizaciju. Jedan od ciljeva izložbe bio je da potakne na razmišljanje o trajnijem rješenju zaštite Tkalčićeve ulice i njezinih očuvanih vrijednosti. To pretpostavlja temeljit projekt i posebnu pozornost javnosti i struka. Bilo bi logično da uslijedi nakon ove izložbe. Sada kad smo osjetili golemo

zanimanje publike za tu temu (izložbu je do kraja prošle godine vidjelo više od petnaest tisuća posjetitelja) i kad su uslijedili prijedlozi da se dio izložbe priključi stalnom postavu, mišljenja smo da bi izložbu u ponešto skraćenu obliku trebalo postaviti negdje u Tkalčićevoju ili Medvedgradskoj ulici. Tamo bismo oživili i vratili dio potoka, da ostane kao uspomena na nestali Zagreb. Takve su ideje svojedobno predlagali Snješka Knežević i Ivan Kožarić. Rado bih se pridružila njihovoj akciji.

Iduća izložba MGZ-a, koju ćete predstaviti u europskim kulturnim središtima, posvećena je glasovitoj hrvatskoj primadoni Milki Trnina. Možete li nam nešto reći o koncepciji izložbe i predstavljenoj građi?

— U počast jednoj od najvećih opernih umjetnica svijeta MGZ priprema izložbu *Milka Trnina i London* u Royal Opera House u Covent Gardenu u Londonu. Izložba će biti postavljena u čast stote obljetnice posljednjega nastupa Milke Trnina u kući u kojoj je nastupala u razdoblju od 1898. do 1906. čak pedeset i šest puta.

MGZ je 2001. na inicijativu londonske Hrvatice Lady Jadranke Beresford-Peirse, ponudio uglednoj kazališnoj kući u Londonu sinopsis izložbe, koja je sa zanimanjem prihvaćena. Okosnicu izložbe stvarali bi raskošni kazališni kostimi izrađeni 1900. u teatarskim radionicama Covent Gardena po akvareliranim nacrtima za kostime koje je za Milku Trnina kreirao jedan od najpoznatijih engleskih kostimografa Percy Anderson. To su kostimi iz prvog i drugog čina Puccinijeve opere *Tosca*, kostimi Elisabethe u Wagnerovu *Tannhäuseru* i Isolde u operi *Tristan i Izolda*. Trnina je voljela svoje kostime, mnogo se bavila njima, zamišljala ih je, surađivala je pri njihovim kreacijama. Nadalje, izložili bismo njezine spomen-zastave s natpisima i posvetama s predstava diljem svijeta, srebrne spomen-vijence, brojne izvorne fotografije iz uloga, kazališne objave i note te razne druge sitne predmete koje je dobivala za uspomenu. Dakako da su najzanimljivije fotografije s posvetom velikog Giacoma Puccinija, koji je bio oduševljen njezinom ulogom Toske u Covent Gardenu 12. srpnja 1900. Tada je izjavio i napisao na fotografiju (u vlasništvu MGZ) da je Milka Trnina »idealna Tosca svih vremena s izrazitom dramatskom snagom i ljepotom glasa«. Poslije je izjavio je da se nijedna Tosca nikada nije približila onoj Milke Trnina. I Enrico Caruso, s kojim je nastupala u Metropolitanu, bio je oduševljen našom pjevačicom, i to je potvrdio na fotografiji iz fundusa MGZ-a.

Vrijednost uspomene na slavnu dramsku sopranisticu neobična glasa i dramskog uživanja u uloge MGZ je prepoznao još za njezina života. U prvom stalnom postavu Muzeja u Umjetničkom paviljonu izložena su 1926. dva kazališna kostima i druge uspomene na Milku Trnina. Zacijelo zadovoljna prezentacijom koju su tada postavili povjesničar Zagreba i ravnatelj Muzeja Gjuro Szabo i slikar Ljubo Babić, ostavila je nakon smrti i druge memorabilije Muzeju grada Zagreba.

Nadamo se da će izložba uspješno predstaviti grad Zagreb i Republiku Hrvatsku i još jednom potvrditi našu stoljetnu prisutnost u Europi. Mislim da ne trebam posebno naglašavati čast izlaganja u Royal Opera House, kući s tradicijom iz 1732. U treći je milenij Kraljevska opera ušla u blistavoj konzervatorskoj obnovi i dogradnji. Posebice su uređeni prostori za izlaganje povremenih izložbi — 2003. bila je postavljena izložba o slavnoj Mariji Callas, a sljedeće godine izložba u čast Rudolfa Nurejeva. Smatramo da suradnja MGZ-a i londonske Kraljevske opere pridonosi afirmaciji Muzeja, ali i jedne od najvećih hrvatskih opernih pjevačica. Muzej će izložbu o Milki Trnina ponuditi i drugim kazališnim kućama (New York, Bayreuth, München) u kojima je velika umjetnica briljirala na daskama, uvijek ističući svoje hrvatsko podrijetlo.